

CÂTEVA PROBLEME ALE MOTIVAȚIEI ÎN FORMAREA COMPETENȚELOR COMUNICATIVE LA ORELE DE LIMBĂ ROMÂNĂ PENTRU ALOLINGVI

Estela STARICOV

Catedra Științe ale Educației

The study deals with a major problem of the motivation in developing communicative skills in language studying. There is an explanation for motivation as a term and the description of its constituents.

The lack of this major factor makes difficult the process of learning Romanian as the official language in Republic of Moldova for foreign citizens and even the teachers efforts to teach Romanian to groups students speaking other languages are insignificant or fruitless.

The Council of Europe has formulated the priorities concerning the study of national languages but these are not yet available in our country.

The opportunity of total integration of the students in the social and economical life of Republic must be the perfect motivation in studying Romanian.

Contactele economice și culturale dintre popoare au stimulat întotdeauna învățarea unei (sau mai multor) limbi străine. Procesele tot mai intense de globalizare, de integrare a țărilor condiționează și impun cercetări metodic-pedagogice direcționate spre formarea și dezvoltarea eficientă a competenței comunicative [1]. Vizavi de aceasta, în literatura de specialitate au fost identificate principiile de bază, care urmează a fi respectate la formarea și dezvoltarea competențelor comunicative [2].

Se știe însă că factorul motivațional în dezvoltarea competențelor comunicative este foarte important, dacă nu chiar decisiv.

Asfel se explică faptul că în ultimul timp oamenii de știință acordă tot mai multă atenție cercetărilor metodologice ale *motivației* ca factor indispensabil în procesul însușirii unei limbi străine. Noțiunea de motivație, în acest sens, este formulată de mai mulți cercetători în mod diferit [3]. Comun în aceste formulări este că motivația, ca factor al formării și dezvoltării competențelor comunicative, este un complex de intenții (necesități, interese, motive, scopuri, predispoziții etc.) care a stat la baza însușirii competențelor comunicative.

În procesul însușirii unei limbi străine se pot distinge un șir de elemente constituente ale motivației. Aceste elemente ar putea fi grupate în mai multe categorii. O categorisire adecvată a elementelor respective ni se pare cea realizată de R.Gardner [4]. El distinge două tipuri de motivări: instrumentală și integrativă. Această structură a motivelor de studiere a limbilor moderne e împărtășită și de alți cercetători [5]. Prin motivație instrumentală R.Gardner subînțelege toate motivele constituente care determină dorința indivizilor (elevi, studenți etc.) de a însuși o limbă străină pentru realizarea unor scopuri practice (angajarea la un serviciu, deschiderea unor perspective de carieră, posibilitatea de a cunoaște cultura unui alt popor). Motivația integrativă presupune dorința indivizilor de a comunica cu cetățenii acelei țări a cărei limbă este studiată, căci aptitudinea de a comunica în limba acestei țări deschide noi orizonturi de integrare și de acces la informație.

Drept elemente constituente ale motivației (instrumentală integrativă sau externă și internă) pot fi enumerate:

- tendința de a studia o limbă străină ca simplu mijloc de dezvoltare generală;
- studierea limbii străine ca disciplină a planului de învățământ;
- obținerea unei note mai înalte la disciplina respectivă;
- studierea limbii străine ca semn de respect față de profesor;
- studierea limbii străine ca proces didactic ce trezește interes ș.a.m.d.

Condițiile formării și dezvoltării competențelor comunicative în procesul didactic al însușirii unei limbi moderne, în special cele ce țin de motivație, continuă astăzi să fie cercetate în perioada integrării europene cu și mai multă atenție.

Cu regret, sunt prea puține studiile în care ar fi trasate motivele (și mijloacele de generare a unor asemenea motive) care stau la baza procesului studierii limbii de stat de către concetățenii noștri alofoni.

În condițiile sociale și politice ale Republicii Moldova, formarea competențelor comunicative în procesul însușirii limbii de stat de către elevii și studenții alofoni este o activitate deseori deosebit de dificilă și chiar sterilă.

Această stare de lucruri nu a fost ameliorată nici prin aprobarea oficială a legislației lingvistice, nici prin Concepția politicii naționale de stat, nici prin anumite decizii sporadice la nivel guvernamental. Toate aceste

hotărâri au rămas niște acte formale, pentru că ele nu generează motivația instrumentală, nominalizată mai sus. Ele nu presupun scopuri practice, cele recunoscute în cadrul Consiliului Europei: cunoștințele lingvistice (în cazul nostru, ale limbii de stat) pot ameliora perspectivele de carieră, pentru a continua studiile, pentru a ocupa numeroase funcții cu un salariu mai ridicat. Atare legislații și decizii nu generează nici motivația integrativă, căci alolingvii, necunoscând limba de stat, în mod automat au devenit cetățeni ai statului. Fără a cunoaște limba, totuși, se integrează și așa în activitatea economică, socială și politică a țării. Ei ocupă înalte funcții de conducere în organele puterii de stat, în administrație, la întreprinderi etc. Alolingvii își pot continua studiile în instituțiile superioare de învățământ în limba rusă, limbă a unei diaspore, caz neîntâlnit în țările civilizate europene.

Formarea competențelor comunicative la orele de limbă română pentru alolingvi se deosebește de cea realizată în cadrul însușirii prin *case study* (studiu de caz). Prin cunoașterea și competențele comunicative privind limba de stat, studenții, ca viitori specialiști într-un oarecare domeniu al economiei sau culturii, trebuie să se încadreze plenar, nu de la caz la caz, să-și exercite profesia în limba de stat, să nutrească respect față de populația majoritară, să cunoască istoria și cultura ei.

Lipsa motivelor constituente principale ale motivației privind formarea și dezvoltarea competențelor comunicative, lipsa interesului practic, face ca procesul instructiv și didactic să fie mai puțin interesant.

Învățarea limbii de stat se bazează pe motive secundare: limba română se studiază numai pentru că prevede programa, pentru o notă mai înaltă, din respect față de profesor etc. [6].

Ținând cont de cerințele actuale ale modernizării procesului educațional, se poate afirma cu toată certitudinea că conceptualizarea activităților metodice și pedagogice asigură obținerea unui randament considerabil în pregătirea profesională a specialiștilor în devenire, „care satisface comanda socială într-un domeniu concret de activitate” [7].

Motivația conștientă de învățare a limbilor (în cazul nostru, a limbii de stat de către alolingvi) este bine formulată în documentele Consiliului Europei (în special în Portofoliul European al Limbilor). O astfel de motivație reiese din avantajele studierii limbilor formulate concis în “Dosarul informațional”: “Oricine merită șansa de a profita de avantajele culturale și economice pe care pot să le aducă cunoștințele lingvistice. Studiarea limbilor contribuie în egală măsură la consolidarea toleranței și înțelegerii dintre persoane care aparțin unor spații lingvistice și culturale diferite” [8].

Printre alte avantaje ale studierii limbilor în cadrul Consiliului Europei sunt trasate și următoarele:

- „Cunoștințele lingvistice pot ameliora perspectivele de carieră. Ele sunt indispensabile posibilității de a ocupa numeroase funcții, fiind deseori sinonime cu o promovare mai rapidă și un salariu mai ridicat.
- Cunoștințele lingvistice sunt esențiale pentru o participare activă la procesele democratice pe plan regional, național și european” [9].

În condițiile sociale din Republica Moldova, motivația însușirii limbii române de către alolingvi este jalonată și prin “Actele legislative ale R.S.S. Moldovenești cu privire la decretarea limbii moldovenești limbă de stat și revenirea ei la grafia latină” (Chișinău, 1990).

Odată ce, prin aceste acte legislative, limba română este luată “sub protecția statului”, este declarată limbă de stat care “se folosește în toate sferele vieții politice, economice, sociale și culturale și îndeplinește în legătură cu aceasta funcțiile limbii de comunicare interetnică pe teritoriul republicii” [10].

De aici rezultă că „pentru lucrătorii de conducere, pentru lucrătorii organelor puterii de stat, ai administrației de stat și ai organizațiilor obștești, precum și pentru lucrătorii de la întreprinderi, instituții și organizații, care în virtutea obligațiilor de serviciu vin în contact cu cetățenii (ocrotirea sănătății, învățământul public, cultura, mijloacele de informare în masă, transporturile, telecomunicațiile, comerțul, sfera deservirii sociale, gospodăria comunală și de locuințe, organele de ocrotire a normelor de drept, serviciul de salvare și de lichidare a avariilor ș.a.), indiferent de apartenența națională, în scopul de a asigura dreptul cetățeanului la alegerea limbii se stabilesc cerințe în ceea ce privește cunoașterea limbilor...” (articolul 7) [11]. Această cerință, obligatorie pentru toți cetățenii Republicii Moldova, inclusiv pentru cei care vor deveni specialiști în unul din domeniile indicate la articolul menționat, stă la baza motivației conștiente de învățare a limbii române ca factor uman ce atestă mai multe tipuri de resurse cognitive, competitive și afective.

În acest context, comunicarea în limba de stat prezintă dimensiunea de bază în pregătirea pentru viață și activitatea profesională a viitorului specialist.

Programa de studiere a limbii române pentru ciclul universitar prevede dezvoltarea competenței comunicative a studenților în diferite situații de comunicare, în special, la realizarea obligațiilor de serviciu în limba de stat.

Acesta este însă un aspect al pregătirii profesionale a viitorului specialist. A reduce pregătirea cadrelor numai la acest aspect ar însemna pentru procesul educațional o lacună flagrantă a activității noastre: absența la viitorii specialiști a valorilor intelectuale umanistice. Drept rezultat, are loc dezvoltarea snobismului tehnocratic sau ceea ce tot mai mult se face auzit, chiar din partea oficialităților, părerea ca “principalul e să fii bun specialist în domeniu”. Nu trebuie să uităm că absolventul universitar, pregătit în condiții umanistice dezvoltate, va deveni în activitatea sa profesională și un propagator, un ghid al înaltelor valori umane, intelectuale. Astfel, al doilea aspect al activității educaționale este pregătirea umanistică și intelectuală a viitorului specialist. Când ne referim la motivarea procesului de însușire a limbii române de către alolingvi, nu putem să omitem acest aspect educațional.

În realitate, se face vizibilă ruptura dintre motivația procesului de însușire a limbii române de către alolingvi și situația reală creată în urma unor factori social-politici. Această ruptură se manifestă prin următoarele realități:

- Deși legislația lingvistică declară limba majorității limbă de stat (articolul 7 stabilește anumite cerințe), prin aceleași acte legislative limbii ruse i se acordă aceleași funcții ca și limbii române.
- Drept limbă interetnică în Republica Moldova este declarată și limba rusă, astfel comunicarea moldovenilor cu reprezentanții altor etnii, care nu cunosc limba română, va avea loc în limba rusă.
- În condițiile unui “stat polietic”, după cum e declarată RM prin Concepția politicii naționale de stat, limba română nu poate avea privilegii mai mari decât rusa, ucraineana, găgăuza, bulgara etc.
- Prin Concepția politicii naționale de stat se cere “înfăptuirea construcției naționale pe baza bilingvismului moldo-rus și rus-moldovenesc statornicit istoricește. Bilingvismul “statornicit istoricește” este acela care prevede cunoașterea de către moldoveni a limbii ruse, dar și cunoașterea de către ruși a limbii române.

Acești factori (și nu numai) exclud simțitor motivarea ca element de bază în procesul de însușire a limbii române de către alolingvi. De aici reiese predarea inefficientă și nivelul scăzut al cunoașterii limbii române.

Astfel, volens nolens, ajungem la concluzia că în condițiile învățământului universitar de la noi rezultatele activității educaționale depind în mare măsură de bazele sociale ale motivației, gradul însușirii limbii române de către alolingvi fiind o oglindă a motivației, a realității social-politice din societate.

Referințe:

1. Ne putem referi la numeroase studii din acest domeniu printre care enumerăm: Johnson K.E. Understanding Communication in Second Language Classroom. - Cambridge: University Press, 1995; Hymens D. Vers la competence de la communication. - Paris: ESF, 1994; Pânișoară I. O. Comunicarea eficientă. - Iași: Polirom, 2004; Galina Grădinari. Formarea competențelor comunicative ale studenților prin case study (studiu de caz). Teză de doctor în pedagogie. - Chișinău, 2006 ș.a.
2. Grigoroviță M. Predarea și învățarea limbilor străine. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 1995, p.33; Callo T. Educația comincării verbale. - Chișinău: Litera, 2003, p.61-69; G. Grădinari. Op. cit., p.20-21.
3. Galission V., Coste D. Dictionnaire de didactique de langues. - Paris: Hachette, 1976; Kovaliov V.I. Motivî povedenia i deiatelinosti. - Minsk, 1988, p.137-141; Sonin V.A. Dinamica motivov ucebnoi deiatelinosti studentov. Avtoreferat kandidatskoi dissertații. - Leningrad, 1974, p. 28; Stolin V.V. Motivația i samosoznanie. - Moskva: Pedagogika, 1982 ș.a. O trecere în revistă a definițiilor motivației în aceste surse bibliografice o face în cunoștință de cauză cercetătoarea Galina Grădinari. Op. cit., p.26-28.
4. Gardner R.C. An instrumentae Motivation in Language Study: Who Says it isn't Effective? Studies in Second Language Acquisition. - Newbury House. - 1972. - No13. - P.57-72.
5. Bazel Laura. Condiții pedagogice de formare a motivației pentru studierea limbilor moderne în ciclul liceal. Auto-referat al tezei de doctor în pedagogie. - Chișinău, 2006, p.11.
6. Bazel Laura. Op. cit., p.11.
7. Guțu V., Muraru E., Dandara O. Proiectarea standardelor de formare profesională inițială în învățământul universitar. Ghid metodologic. - Chișinău: CE USM, 2003, p.10.
8. Anul European al limbilor 2001. Dosar informațional, p.3.
9. Ibidem, p.4.
10. Actele legislative ale R.S.S. Moldovenești cu privire la decretarea limbii moldovenești limbă de stat și revenirea ei la grafia latină. - Chișinău, 1989, p.5-6.
11. Op.cit., p.7.

Prezentat la 07.05.2007